

Hvor bærer det hen?

Af POUL MADSEN

Nogle betragtninger over den åndelige situation i dag (1975)

I *Jobs bog* tales der om at nedbryde Guds-frygt og krænke den stilhed, som tilkommer Gud (kap. 15:4). Det er en synd, vi nemt kommer til at begå, uden at vi er klar over det. Derfor angrer vi den heller ikke.

Job kunne ikke se sin situation i andet lys end sit eget. Hans venner bedømte den ud fra deres lys. Først da Gud havde talt, kunne den ses i det rette lys.

Både Job og hans venner savnede forståelse for den *sammenhæng*, Jobs lidelser måtte ses i, for at man kunne fatte dem. Derfor talte begge parter ud fra deres egne forudsætninger. Job hævdede, at hans lidelser var meningsløse – og han havde ud fra sine forudsætninger ret. Vennerne hævdede, at Gud ikke lod nogen lide så meget, uden at vedkommende havde gjort sig skyldig i grov synd – og de havde ret ud fra deres forudsætninger. Men da Gud havde talt, angrede Job, hvad han havde sagt, og vennerne fik at vide, at de havde talt ilde.

Havde begge parter ventet med at udtale sig, indtil Gud havde talt, var de ikke faldet i den synd at krænke den stilhed, der tilkommer Gud, når han handler underligt.

*

Vi må således være varsomme med vore udtalelser af principiel karakter. Alligevel pålægger Ordet os at bedømme alt og beholde det gode.

Hvordan skal vi kunne bedømme og tage stilling til noget uden at falde i Jobs og hans venners synd: at bedømme ud fra egne forudsætninger uden hensyntagen til den virkelige sammenhæng?

For min egen del søger jeg hjælp i to retningslinier:

1. Jeg søger at bedømme begivenheder i deres *historiske sammenhæng*, altså ikke isoleret.
2. Jeg søger at *skelne mellem sag og person*.

Jeg vil ikke påstå, at jeg konsekvent har gennemført dette, men det ligger mig på sinde at gøre det, og jeg håber, de følgende nytårsbetragtninger bærer præg deraf.

*

Hvor befinder vi os ved indgangen til 1975, da $\frac{3}{4}$ af dette århundrede er gået? Og hvad kræves der af os?

Jeg har formuleret spørgsmålene så bredt just for at tvinge mig selv og mine læsere til at betragte vor situation i dag i dens historiske sammenhæng og ikke lade vor bedømmelse farve af hensyn til personer.

Hvor skal vi finde det historiske udgangspunkt for bedømmelsen af vor situation i dag? Jeg tror, vi må vælge et *samtidshistorisk*, et *åndshistorisk* og et *kirkehistorisk* udgangspunkt og derefter søge at give hvert af dem dets rette vægt.

Samtidshistorien

Her kan de ældre af os nogenlunde nemt danne os et overblik og betragte 1975 i dets historiske sammenhæng og perspektiv.

Vi har i min levetid haft *to verdenskrige*. Den sidste sluttede, da man havde kastet *to atombomber* over to japanske byer.

Mod slutningen af første verdenskrig gennemførte Lenin og Trotsky en fuldstændig omvæltning af det russiske samfund med uoverskuelige følger for hele verden. I dag er *godt en trediedel af verden under kommunistisk herredømme*.

Siden første verdenskrig har verden været »af lave«.

Stalin indførte et rædselsregimente i Rusland, *Hitler* et dømnisk i Tyskland. Den første lod millioner af mennesker henrette eller anbringe i tvangsarbejdslejre, den sidste sendte 5 millioner jøder i gaskamrene.

Med den anden verdenskrig accellererede uroen og omvæltningerne overalt. *Israel* blev erklæret en selvstændig stat i 1948. Siden da har hele *Mellem-Østen* været i bevægelse. De tidligere *koloniriger* har fået deres selvstændighed, og mægtige kontinenter er begyndt at røre på sig.

Vietnam – Cuba – Irland – lokale krige her og der – oprør-revolutioner – pladsen tillader mig ikke at gå i enkeltheder, og det er heller ikke nødvendigt.

Medens tidligere generationer kunne støtte sig til eet afgørende magtcenter på jorden og således finde et vist hvilepunkt, er dette ikke længer muligt. Der findes intet dominerende magtcenter, derfor kan freden kun opretholdes gennem en terrorbalance mellem supermagterne; men en terrorbalance er intet hvilepunkt, snarere en kilde til frygt og bæven.

Ikke alene er der ikke længer noget afgørende styrkecenter på jorden – der er heller ikke længer et monetært magtcenter. Siden oliekrisen for godt et år siden styres kapitalen ikke længer fra USA – et nyt magtcenter er dannet i den arabiske verden. Dermed er usikkerheden og hvileløsheden yderligere accellereret. Udenrigsminister *Kissinger* lagde i sin store tale i *Chicago* ikke skjul på, at der med undermineringen af Vestens kapitalstyrke var opstået en krise, der næsten ikke kunne håndteres, og som meget vel kunne udmunde i en krig.

Hvor er vi da henne ved indgangen til 1975? Er det forkert at påstå, at vi befinder os i en situation, der får menneskeheden til i sin fortvivlelse og afmagt inderst inde at ønske een ting: *eenhed mellem nationerne* – eenhed så hurtigt som muligt – eenhed næsten for enhver pris – eenhed for at vi kan overleve.

Åndshistorien

Siden det 18. århundrede har den menneskelige fornuft ikke villet vide af nogen over sig. Oplysningstiden gjorde menneskets intelligens selvstyrende, og det måtte med en naturlovs konsekvens

føre til de radikalest tænkelige omvæltninger og omkalfatringer af synet på mennesket som sådant og af synet på samfundet.

I dag er det ikke svært at få øje på, hvilke ideer om mennesket og samfundet den autonome mennesketanke har ført menneskeheden til.

Tanken om mennesket som Guds højeste skabning, ansvarlig overfor sin Skaber, er opgivet til fordel for et darwinistisk-marxistisk menneskesyn. Evighedsperspektivet, det bibelske, som bor dybt i hvert eneste menneske, er kortet ned, nu ser man ikke længer end til det dennesidige. Der findes nemlig ingen Gud og derfor heller ikke nogen absolut vilje eller absolut lov, som mennesket er forpligtet overfor.

Disse tanker accepteres af langt de fleste i den vestlige kulturkreds og har naturligvis fremkaldt et følelsesmæssigt og intellektuelt tomrum: hvad lever vi egentlig for, har vi et mål?

Marxisterne har deres svar på spørgsmålet, et svar, der virker besnærende på mange, ikke mindst på den studerende ungdom. Svaret er i al sin enkelthed: Du må acceptere det dennesidige, hvis du vil bevare din intellektuelle integritet og personlige hæderlighed og ærlighed.

Gør du det, indser du også let, at enhver form for religion er bedrag, først og fremmest bedrag af dem, der har lidet af det dennesidige. Dette bedrag har holdt klassesamfundet ved live i forskellige former ned gennem historien. Nu er bedraget imidlertid afsløret, samtidig med at alle andre forsøg på at give historien en »åndelig« forklaring er faldet til jorden. Der findes kun een afgørende faktor i historien: *klassekampen*. Den vil resultere i det klasseløse samfund, hvor hvert eneste menneske har alt, hvad han har behov for af det dennesidige, og derfor kan realisere et virkeligt menneskeliv. Ser du dette, har du kun een ting at gøre: fremme klassekampen og dermed medvirke til at føre historien frem mod dens uundgælige mål: det klasseløse samfund, hvor al social ulighed er borte og dermed også enhver anledning til strid, krig og blodsudgydelse. Da har dit liv fået realitetsbetonet mening indenfor det dennesidige, friet fra al falskhed i form af religion, idealisme og overtro.

Denne revolutionære ideologi er så tydeligt den fremherskende ved indgangen til sidste fjerdedel af det tyvende århundrede. Overfor den blegner den hyggelige borgerlige tankegang om et pænt familieliv, præget af troskab mod Gud, konge og fædreland, såvel som den tågede humanisme, der som oftest ikke ved, hvordan den skal beskrive sig selv.

Derfor befinder vi os, hvis ikke jeg tager fejl, i virkeligheden på randen af revolution eller tilløb til revolution. Mange gør sig dette klart, flere endnu har vage fornemmelser herom.

Men forventningen om eller fornemmelsen af revolution er ensbetydende med usikkerhed, frygt og ængstelse. Ikke mindst fordi revolutionerne vil få støtte udefra, idet målet jo er *verdensrevolutionen*, og derfor nemt leder til krig.

Alt dette er med til at forstærke råbet om eenhed – eenhed, næsten for enhver pris, for at undgå rædslerne.

Kirkehistorien

Råbet om eenhed lyder altså højt og vedvarende. Det er et universelt råb. Det er et råb, der mange steder høres med glæde på en kirkehistorisk baggrund.

Lad os gå langt tilbage i tiden. I årene 354-430 levede den store kirkefader *Augustinus*, som vi alle kender. Han skrev ikke blot sine berømte *Confessiones* (vidnesbyrd eller bekendelser), som kristne til alle tider har lært af, men også sit mægtige værk *De Civitate Dei* (om Guds stat), som især teologerne har interesseret sig for. Denne store mand undfangede storslåede tanker, båret af storslåede syner. Han så de jordiske stater underordnede under kirken og således indordnede under Guds vilje til gavn for hele menneskeheden på dens vandring her i tiden mod dens evige mål.

Det er vitterligt fængende tanker! Forestil dig alle jordens stater samordnede under een vilje! Er det ikke løsningen på alle menneskehedens uløselige problemer? Her er orden, her er fred, her er alt det, menneskene råber på: eenhed med eenhedens velsignede følger!

De store katolske paver tog disse tanker op og så det som deres livsmål at virkeliggøre dem. I deres krav på, som Guds repræsentanter her på jorden, at være kongernes og kejsernes herre bør vi næppe se et egoistisk magtstræb (i hvert fald ikke hos de bedste af paverne), men snarere et ideelt ønske om at skabe fuldkomne tilstande på jorden til gavn for menneskene i overensstemmelse med Guds vilje.

I visse perioder af den katolske kirkes storhedstid i middelalderen var idealet stort set virkeliggjort. Opgivet blev det aldrig.

Hvad var det da, der bragte så voldsom en forstyrrelse i disse mægtige planer? Det var, som vi alle ved, en munk ved navn *Martin Luther*, født i Eisleben den 10. november 1483, død samme sted den 18. februar 1546.

Ingen har påvirket kirke-, ånds- og verdenshistorien mere end han. Siden hans reformation har verden været en anden. Og vi forstår ikke meget af vor situation i dag, uden at vi går helt tilbage til ham.

Han fik den vældige romersk-katolske tankebygning til at vakle og delvis synke i grus – men han fik ikke katolikkerne til at opgive deres storslåede mål: een verden under formynderskab af een kirke, den katolske. Derfor satte modreformationen omgående ind, og siden Luther har vi derfor i mine øjne levet i *reformationens* og *modreformationens epoke*. Det er den, vi ved indgangen til 1975 øjner kulminationen af.

Men det trænger naturligvis til en begrundelse. Hvis min læser ikke allerede har mistet tålmodigheden, indbyder jeg ham (hende) til at tage et lille sving, inden vi vender tilbage til hovedlinien i min fremstilling. Det, jeg gerne vil dvæle ved et øjeblik, er, hvad det var for en enorm kraft, der fik den prægtige augustinske tankebygning om Guds stat her på jorden i katolsk udformning til at synke sammen mange steder?

Det var ganske enkelt *evangeliet!* Ihvorvel jeg ved, at mine læsere formentlig alle er evangeliske kristne, drister jeg mig alligevel til med fare for at virke docerende at give følgende skematisk oversigt over det evangelium, Martin Luther med Bibelen i hånd og hjerte forkyndte for sin samtid:

Hans udgangspunkt var *Skriften alene*. Her og kun her findes den endegyldige autoritet til besvarelse af alle spørgsmål vedrørende tro og vandel. Dette er mere revolutionerende, end vi måske fornemmer. Dermed blev selv de mest »tiltalende« og »storslåede« tanker og tanke bygninger kasserede, hvis Skriften ikke godkendte dem. Ja, selv de mest tiltalende og storslåede mennesker måtte træde til side – og vore egne følelser, fornemmelser, antagelser og anskuelse må også negligeres, hvis Ordet siger dem imod. Luther hævdede og fastholdt til det sidste, at *der gives et uden for menneskene liggende sandheds indhold af absolut karakter* – og dette er Bibelen, Guds ord!

Når Luther sagde *Skriften alene*, mente han imidlertid mere endnu. Han afviste, at fornuften i sidste instans ville føre til samme resultat som Skriften. Fornuften uden Skriften leder vild. Fornuften på egen hånd leder aldrig til Kristus. Skriften indeholder nemlig Guds *åbenbaring*, d.v.s. den absolutte endegyldige sandhed om Gud selv og hans frelse, den sandhed, menneskene aldrig nogen sinde kunne være kommet frem til ad fornuftens eller religionens vej.

I Skriften forkynder Gud os sin *frelse*, d.v.s. sin *retfærdighed*. Denne frelse er helt og holdent en *gave*, en *ufortjent* gave, en *gave uden betingelser* – ja, en gave, Gud giver *uden at forvente nogen modydelse* fra modtagerens side.

Det får os næsten til at miste pusten, og det får hårene til at rejse sig på hovedet af alle religiøse! Det er uanstændigt, det fører til letsindighed, det er at opfordre til ligegyldighed!

Vent lidt – og glem ikke, at just disse indvender rejste de »retfærdige« mod apostelen Paulus!

Tanken om en modydelse fra menneskets side bygger på den forudsætning, at mennesket trods syndefaldet alligevel har noget at tilbyde Gud »til gengæld« for Guds gave, og at Gud kan regne med, at mennesket både vil og kan holde sit løfte. Men den forudsætning holder ikke stik. Det vidste Luther alt for vel! Han havde set sig selv i Guds helligheds og absolutheds gennemtrængende og afslørende lys. Enhver, der har det, ved om sig selv, at »i mig, d.v.s. i mit kød, bor intet godt«. Skal jeg blive frelst, kan det kun ske af Guds nåde alene og ubetinget.

Fører det da ikke til letsindighed? Nej, det fører til taknemmelighed, en overvældende taknemmelighed – og i følge Luther, der bygger på Skriften, har al moral og etik sin kilde i taknemmelighed, ikke i udsigten til løn, og er derfor principielt spontan og ubevidst, helt igennem *evangelisk*.

Frelsens gode frugter er derfor ikke menneskets modydelse, men netop *frugter*, d.v.s. resultatet af, hvad Gud selv har skænket og virket ved sin overvældende gave, vor Herre Jesus Kristus.

– Hvorfor nu dette sving ud i evangelieforkyndelse midt i et forsøg på at se den nuværende situation i et verdenshistorisk, åndshistorisk og kirkehistorisk perspektiv? Fordi det var opdagelsen af evangeliet og forkyndelsen af dette vidunderlige budskab, der ændrede historien radikalt i alle henseender.

Positivt gjorde det hver eneste troende til *Guds barn* og stillede det derfor i et helt direkte og personligt forhold til Gud ved Jesus Kristus. Dermed gav det mennesket dets eneste virkelige frihed. Nu var det et virkeligt menneske. Alle andre ting i tilværelsen kom på plads.

Negativt lagde det alle falske autoriteter øde og dermed en mængde »pragtfulde« tankebygninger, traditioner, vaner og forestillinger. Præsteskabet mistede sin magt. Munke, præster, biskopper, kardinaler, ja paven selv stod ikke i noget kvalificeret forhold til Gud fremfor nogen troende lægmand. Alle var lige meget præster for Gud, om de hørte ham til ved troen på Jesus alene; og gjorde de ikke det, hjalp det ikke det mindste, at de var munke, præster eller noget andet.

Mest radikalt var det nok, at det var *Kristus alene*, Luther forkyndte med overbevisende styrke. Der blev ikke plads til jomfru Maria, helgener, hellige steder, valfarter, aflagshandeler og alt det andet – og værst af alt i romerkirkens øjne: der blev heller ikke plads til *messen*. Dette sidste viste sig i praksis at blive et kardinalpunkt, thi messen er hjerteslaget i den katolske kirke. Her »offerer« præsten jo Jesu legeme og blod på alteret, idet brødet og vinen forvandles til Jesu legeme og blod ved indvielsesordene. Der modtager altergæsterne selve Jesu legeme, ofret for deres synder på alteret foran dem!

– Må jeg føre min læser en ny lille afstikker, om han (hun) ikke allerede er blevet træt af vejen. Det er mandag den 4. februar 1555, ca. 11 år efter Luthers død. Det romersk-katolske *Trientinerkoncil* har afholdt to samlinger, den ene i årene 1545-47, den anden i årene 1551-52. Vi befinder os på vej til *Smithfield* og ledsager *John Rogers*, sognepræst ved en kirke i London, derhen. Han havde hjulpet *Tyndale* og *Coverdale* med at oversætte Bibelen til engelsk, var blevet vundet for evangeliet og havde fundet fred med Gud ved Jesus Kristus. En mængde mennesker trænges ved vejen. Man ser ham løfte sin hånd til hilsen og vinke farvel til sin hustru, der står der sammen med deres ti børn. Det mindste hviler i hendes arme. Hvor skal Far hen? Han skal hen at brændes på bålet for sin tros skyld. Han vil ikke deltage i messen, thi den er efter hans overbevisning en gudsbespottelse. Medens han roligt går frem imod målet, hører man ham citere Davids 51. salme højt. Med faste skridt går han til bålet og forsvinder kort efter i

flammehavet.

Fredag den 9. februar 1555 følger biskop *John Hooper* ham ind i flammehavet for evangeliets skyld. Samme dag lider *Rowland Taylor* flammedøden. Hans afskedsord til hustru, familie og sognebørn var disse: »Tag jer for Guds skyld i agt for pavedømmet. Vel giver det udseende af at skabe eenhed, men det sker ikke i Kristi tro og sandhed – det er forfængelighed og antikristeligt!«

Fredag den 30. marts 1555 blev biskop *Robert Ferrar* ført til bålet og brændt for evangeliets skyld.

Mandag den 1. juli 1555 blev den berømte femogtredivetårige *John Bradford* brændt i *Smithfield*. Da man bandt ham til pælen på bålet, løftede han sine øjne imod himmelen og sagde: »O England, England, omvend dig fra dine synder! Tag dig i vare for afgudsdyrkelsen, tag dig i vare for de forførende antikrister! Lad dig ikke bedrage!« Så vendte han sig imod en ung broder ved navn *Leaf*, der skulle lide døden sammen med ham, og sagde: »Vær ved godt mod, broder, for vi skal i aften nyde et glædesmåltid sammen med Herren!« Så omfavnede han flammerne og udbrød: »Snæver er den port og smal den vej, der fører til livet, og få er de, der finder den!«

Den 16. oktober 1555 fulgte de berømteste af alle engelske martyrer, biskopperne *Nicholas Ridley* og *Hugh Latimer*, deres venner i døden for Kristi skyld. Den sidstnævnte var over 80 år, æret og respekteret i det ganske rige. De blev bundet til samme pæl, ryg imod ryg. *Ridleys* sidste ord var disse: »Himmelske Fader! jeg takker dig af hele mit hjerte, at du har kaldet mig til at bekende dig ind i døden! Jeg bønfaller dig, Herre, hav barmhjerlighed med Englands rige og udfri det fra dets fjender!« *Latimers* sidste ord lyder som en trompetfanfare lige indtil denne dag: »Vær ved godt mod, Master *Ridley*, og vær en mand! I dag skal vi ved Guds nåde tænde en ild i England, som – det stoler jeg på – aldrig skal slukkes!«

Onsdag den 18. december 1555 fulgte stiftsprovst *John Philpot*, sine venner den smalle vej. Da han nåede frem til pælen i *Smithfield*, kyssede han den og sagde: »Skulle jeg forsmå at lide ved denne pæl, når min Frelser ikke nægtede at dø den skændigste død for mig på korset!« Så citerede han stille den 106., 107. og 108. salme og gik i døden.

Ærkebiskop *Thomas Cramner* blev svækket af det frygtelige pres, man udsatte ham for, og afsvor sin evangeliske tro – men da han den 21. marts 1555 i St. Mary kirke i Oxford offentligt skulle bekendtgøre, at han antog katolicismen, samlede han alt sit mod og bekendte i stedet for sine synder for Gud og mennesker og forkastede den katolske tro, idet han erklærede paven for at være antikrist og messen for at være en gudsbespottelse. Man førte ham i hast ud til bålet. Nærmest munter og lettet fulgte ham med og cementerede troen på evangeliet med sit blod.

Hvorfor blev alle disse og tusinde andre brændt? Var de stædige fanatikere, der ikke kunne skelne væsentligt fra uvæsentligt?

Man kan også spørge: Hvorfor ryddede den katolske kirke sådanne bort overalt, hvor den kunne komme til det? Hvorfor arbejdede inkvisitionen nat og dag i Syd-Europa? Hvorfor druknede man de lutherske kristne i Spanien i blod? Var det fordi den romerske kirke heller ikke kunne skelne mellem væsentligt og uvæsentligt? Var det altsammen blot et udslag af datidens grovhed og hårdhed?

Var forskellen mellem Luther og Calvin på den ene side og den romersk-katolske kirke på den anden side kun et spørgsmål om formuleringer? Mener begge parter i virkeligheden det samme? Udtrykker de sig blot uklart?

Var martyrerne i virkeligheden smålige? I dag hævdes det jo af visse kendte kirkeledere, at Gud ikke er så »smålig«, at han ser på den slags forskelle i opfattelserne.

Eller var det sandheden som sådan, det gjaldt?

Modreformationen

Lad mig efter mine to afstikkere til henholdsvis reformationens *indhold* (d.v.s. hvad er evangeliet?) og reformationens *pris* (de utallige martyrer) vende tilbage til den tankens og overvejelsernes vej, jeg søger at vandre sammen med mine trætte læsere, og på ny tage tråden op.

Luthers reformation sprængte den indtil ham altdominerende romerkirke og lagde en alvorlig hindring i vejen for dens storslåede tanker om een verden under een kirke.

Og som vi har set: han sprængte den ikke af politiske grunde eller fordi han var imod eenhed, men fordi Gud åbenbarede ham, hvad evangeliet er. Det er altså dybest set *evangeliet*, der er skyld i den efterfølgende historiske udvikling!

Den katolske kirke opgav imidlertid ikke sine augustinske tanker om Guds stat her på jorden. Derfor satte den omgående modreformationen i gang og tog ethvert tænkeligt middel i anvendelse.

Jeg har allerede nævnt *inkvisitionen*. Lad os ikke dvæle ved den!

Jesuitenordenen er af samme åndsretning.

Hvad den har betydet for modreformationen, kan næppe vurderes højt nok. Den tilbageerobrede enorme områder, hvor reformationen havde slået rod.

Skal jeg også nævne den 24. august 1572, *Bartholomæusnatten* i Frankrig, da man kvalte den reformerte kirke i blod?

Jeg spørger atter: Skyldtes alt dette blot, at Luther, Calvin og deres efterfølgere var fanatiske tilhængere af andre formuleringer af samme sandhed som katolikkerne, eller gjaldt det sandheden selv? Er der en afgrundsdyb forskel imellem evangelisk tro og katolsk tro, eller er der væsensenhed og kun forskelle i detailspørgsmål?

Den katolske kirkes udvikling

Vi må give den katolske kirke fair play. Den er bærer og formidler af storslåede tanker. Den har givet husly til beundringsværdige mænd af enestående format. Tænk på *Frans af Assisi*, *Pascal*, *Thomas a Kempis*, *Fenelon*, *Broder Laurentius*, *Bernhard af Clairvaux*, *Madame Guyon*, *Francis Xavier*, *den hellige Theresia* og en mængde andre. Ingen anden organisation spænder over så mange århundreder og har så strålende navne at henvise til. Dens indsats på kulturlivet har ganske enkelt ingen modsvarighed. Her fødtes den gregorianske kirkesang og med den en rigdom af skønhed på kirkemusikkens område, som næsten bærer præg af udødelighed. Her virkede *Leonardo da Vinci*, *Rafael*, *Michelangelo* og mange andre – her udfoldede den menneskelige genius sig som intet andet sted.

Men ikke det alene! Mange ville måske hævde, at de godt kan være alt dette foruden, thi det distraherer fra det væsentlige. Men så vil jeg pege på kirkens enorme indsats af stille, udholdende, selvopofrende arbejde til gavn for de små og lidende i samfundet. Jeg har allerede nævnt Frans af Assisi. Kan nogen måle sig med ham i selvopofrelse og ydmygt tjenersind? Og han er kun den mest kendte af mange. Den katolske kirke fik mennesker af alle samfundslag, nu og da tilmed fyrster, til at forlade alt for at henvise sig til den yderste fattigdom i tjenesten for andre.

Den gik i spidsen med sygepleje, spedalskhedsbekæmpelse, hospitalsvæsen, omsorg for forældreløse børn og fattige og meget andet godt.

Ser vi på den katolske kirke som bæreren af store idealer, må vi erkende, at den aldrig har opgivet idealet, og at den har formået at inspirere mangfoldige til at ofre alt for det.

Men vi bør lægge mærke til mere endnu. Der findes i mangfoldige mennesker et ubeskriveligt behov for tankens tilfredsstillelse og følelsens mættelse, en higen efter det sublime. Også sådanne har den katolske kirke haft meget at byde. Vi finder derfor

i dens midte de største tænkere og de inderligste mystikere. Ikke alene i det storslåede udadvendte, det altomfattende, men også i det indadvendte subjektive formår den katolske kirke at yde det ypperste.

Og endelig er den heller ikke fattig, hvad det direkte opsigtsvækkende angår. Altid har den kunnet pege på underere og tegn, der skete og sker i dens midte. Og intet appellerer stærkere til menig mand. Således er den velegnet til at drage alle til sig.

Det er den sig bevidst. Derfor taler den også i dag om, at hele frelsens fylde kun findes hos den.

Men dette afviste reformatorerne. *Luther* anvendte som bekendt meget stærke ord om romerkirken og veg ikke tilbage for at kalde den en skøge og messen en Guds-bespottelse. Hvis vi ser bort fra formaliteter og samler os om realiteter, havde han så ret?

Før dette spørgsmål søges besvaret, må vi imidlertid se på, om den katolske kirke har væsensforandret sig siden reformationen. En kort oversigt over de vigtigste begivenheder i så henseende vil give os svaret.

Først vil jeg pege på *Tridentinerkoncilet*, som jeg allerede har nævnt. Det afsluttedes med sin tredje samling i årene 1562-63. Dets hovedopgave var at tage endelig stilling til reformationen. Resultatet blev, at koncilet forkastede Luthers lære, styrkede paven magt og understregede betydningen af den katolske sakramentsopfattelse. Man cementerede altså katolicismen og veg ikke en tomme i forhold til reformationen. Jeg understreger, at jeg ikke tillægger de ledende katolikker ringe motiver. De var uden tvivl overbeviste om, at de kæmpede for sandheden, og at det gjaldt om at være tro imod den og forsvare den for enhver pris. De kunne ikke opgive de årtusindgamle mægtige tanker om een verden under een kirke. For dem var reformatorerne utidige urostiftere, der næppe selv vidste, hvor megen skade de forvoldte.

Dernæst vil jeg pege på *det første Vatikanconcil* i årene 1869-70. Her blev dogmet om paven ufejlbarlighed, når han ex cathedra udtaler sig om spørgsmål vedrørende lære og moral, vedtaget efter megen diskussion og ikke uden store betænkninger. Hermed cementeredes katolicismen yderligere. Man fjernede sig nu endegyldigt fra Luthers *Skriften alene* og ophøjede officielt den af paven godkendte tradition til højeste autoritet.

Dette blev stærkt markeret i 1950, da pave Pius XII proclamerede *dogmet om jomfru Marias legemlige himmelfart*. Her fastslår man, at noget, der ikke står eet ord om i Bibelen, er lige så sandt og afgørende for troen som selve Bibelordet.

Det kan således siges uden overdrivelse, at den katolske kirke ikke på noget punkt har ændret sig i retning af evangelisk kristendom siden Luther, men at den tvært imod har gjort afstanden til evangelisk og reformert lære endnu større.

Således har den styrket sine positioner. Den har følt, at den måtte gøre det, hvis ikke den skulle afskrive sine mægtige augustinske syner. Den ser stadig modreformationen som sin opgave, thi reformatorerne hindrede den for en tid i at nå sit mål, men den føler sig overbevist om, at det kun var for en tid, og at den ville være utro imod sit kald og sit syn, hvis den passivt gav op og for altid lod sig hindre og standse.

Den økumeniske bevægelse

Ingen af de reformatoriske kirker har den pondus og majestæt, som den katolske kirke stråler af. De er numerisk små i sammenligning med den, deres historie er kort, deres tradition fattig, og deres indflydelse begrænset. Deres program er også i mange menneskers øjne underligt afstumpet, indskrænket til menneskers evige frelse, men uden syn for verdens styre og harmoniske samordning i den nærværende tid.

Medens dette ikke var skæbnesvangert i tidligere generationer, da kun de færreste tænkte ud over endsige kom uden for sognets grænser, er det katastrofalt i dag, da hele verden, takket være

fjernsynet, er blevet hvermands sogn.

Medens romerkirken i årtusinder har båret på tanken om een verden og een kirke, vågnede de evangeliske kirkesamfund først op i dette århundrede, da råbet om eenhed begyndte at lyde overalt, først og fremmest i den sæculariserede menneskehed, der led og lider af frygt for, hvad der skal komme.

På denne baggrund fødtes den *økumeniske bevægelse*, hvis største navn indtil nu formentlig er den svenske ærkebiskop *Nathan Söderblom*. Jeg husker året 1931. Da døde Carl Nielsen, min yndlingskomponist, og jeg gik til hans begravelse i Frue Kirke i København. Samme år døde Nathan Söderblom, jeg kunne af gode grunde ikke gå til hans begravelse, men det følte, som om hele Norden havde mistet en stormand. Han var et geni, en leder af et helt usædvanligt format, en inspirator og vækker. Han ønskede, at *Paulus*, (den evangeliske kirke), *Johannes* (den græsk-ortodokse kirke) og *Peter* (den romersk-katolske kirke) skulle mødes og søge sammen, og han viede sit liv og sine enestående evner til denne store sag. Det var ham en dyb skuffelse, at Peter ikke mødte op. Siden hans dage har den økumeniske tanke fænet som næppe nogen anden og behersket kirkesamfund efter kirkesamfund.

Kirkernes verdensråd er den organisatoriske frugt af den store tanke.

Hvad er målet?

Det andet Vaticankoncil

Da den aristokratiske, fornemme pave Pius XII døde, efterfulgtes han af en folkelig og vindende pave, der tog navnet Johannes XXIII. Han hørte naturligvis det universelle råb om eenhed; hans kendskab til protestanternes eenhedsønsker var stort, og han vidste alt om den katolske kirkes augustinske eenhedssyner. Han indkaldte derfor til det andet Vaticankoncil, der fandt sted i årene 1962-65 og spændte over fire samlinger.

Forventningerne var store, ikke mindst fra protestantisk hold, bl. a. fordi paven havde indbudt de protestantiske kirkesamfund til at sende observatører til koncilets møder og givet dem meget frie hænder, ja mulighed for at følge med i alt og få indblik i alt.

Paven gjorde det klart, at hensigten med koncilet var at opnå en *ajourføring* af den katolske kirke, altså noget i retning af at bringe den på linie med tidens krav. Nu var et af tidens krav *eenhed*, derfor skulle koncilet naturligvis også behandle dette aktuelle emne.

Hvilket udgangspunkt tog den gode og velmenende pave nu ved behandlingen af det vigtigste af alle problemerne? Ja, da der kun kunne være tale om en ajourføring og ikke en fundamental ændring af romerkirken, måtte han tage *modreformationen* som sit udgangspunkt og føre den ajour – og det var da også, hvad der skete.

Jeg vil atter understrege, at jeg ikke nærer nogen mistanke om, at dette skete ud fra lave motiver. Det *måtte* ske, hvis paven var overbevist katolik, og hvad andet skulle og kunne han være? For ham var den katolske kirke den eneste sande kirke, og han selv Guds repræsentant her på jorden. For ham var det augustinske syn om alle verdens riger samlede under den ene sande kirke fortsat en Guds åbenbaring. Derfor kunne det vel trænge til en ajourføring og modernisering, men ikke til en reform. Og derfor kunne den gode og folkelige pave, der ønskede alle det såre godt, ikke i sin vildeste fantasi forestille sig eenhed på andre væsensvilkår end de katolske.

Den katolske kirke er efter dette koncil stadig den samme. Derfor står vi i dag i nøjagtig samme situation som reformatorerne, blot med den forskel at man taler mere kultiveret med hinanden. Vi står i reformationens og modreformationens tid, og vi nærmer os kulminationen!

Dette kunne nok trænge til at uddybes, men det tillader pladsen ikke. Blot vil jeg fremhæve, hvad fremstående katolikker selv

fremhæver, nemlig at koncilfædre aldrig har tilstræbt at sige noget nyt uden at gentage med eftertryk, at *intet af den gamle lære må forkastes*.

De evangeliske kirkesamfunds reaktion

Jeg kunne tænke mig, mine læsere nu trænger til en pause, og jeg foreslår derfor, at de slår op på reformatorens mægtige hymne og synger den højlydt:

*Vor Gud han er så fast en borg,
han kan os vel bevare,
han var vor hjælp i al vor sorg,
vort værn i al vor fare;
den gamle fjende led,
er nu for alvor vred,
stor magt og argelist
han samler mod os vist,
ej jorden har hans lige.*

Sidste vers er ikke mindre mægtigt:

*Guds ord de nok skal lade stå
og dertil utak have,
thi Herren selv vil med os gå
alt med sin Ånd og gave;
og tager de vort liv,
gods, ære, barn og viv,
lad fare i Guds navn,
dem bringer det ej gavn,
Guds rige vi beholder.*

Var denne hymne et overdrevent følelsesudbrud iklædt prægtige ord? Sådant opfattede Martin Luther det ikke selv. Ej heller de engelske martyrer, jeg før beskrev, ej heller alle de andre martyrer for reformationens sag. For dem var katolicismen løgn, vranglære, forførelse, bedrag. For dem gjaldt det sandheden, princippet – og de formåede at skelne mellem sag og person. De vidste bedre end vi, at den katolske kirke rummer prægtige personer, men det ændrer intet ved, hvad den principielt er og står for.

Luther var rede til at dø for sandheden, derfor drog han til Worms. Mangfoldige gik i døden for ikke at identificeres med løgnen.

Nu er der i dag ingen katolik, der tænker på at brænde protestanterne for deres overbevisning. Men det ændrer jo ikke ved det afgørende spørgsmål: er den katolske tro sandhed eller løgn? Er der en afgrundsforskelle mellem katolicisme og evangelisk kristendom?

Det forekommer mig, at det overvejende antal af evangeliske kristne i praksis besvarer disse spørgsmål helt anderledes end reformatorerne. Skønt den katolske kirke siden reformationen som påvist er blevet endnu mere katolsk, strækker det ene evangeliske kirkesamfund efter det andet hånden ud imod den katolske kirke, som hørte de dybest set sammen.

Det gælder de store institutionelle kirkesamfund. Men det gælder også mange frikirkesamfund. Man synes ikke at være opmærksom på, at man inddrages i modreformationens tjeneste og virker for en underminering af den dyrt købte sandhed.

De Institutionelle kirker

Her finder vi vitterligt store og tiltalende personligheder. Jeg har allerede nævnt ærkebiskop *Nathan Sederblom*, men der er mange andre. Enhver, der blot kender lidt til *Bonhoeffer*, drages uvilkarligt imod ham og fyldes af beundring. Dog, lad mig ikke fortsætte, at ikke jeg skal trætte med selvfølgheder.

Det gælder imidlertid ikke spørgsmålet om personer, om vi synes om dem, beundrer dem, takker Gud for dem, o. s. v. – det gælder spørgsmålet, om der findes en af store og små, tiltalende

og utiltalende personligheder uafhængig objektiv sandhed, der ikke er til salg for nogen pris.

Luther sagde ja – og drog konsekvenserne. Hans ja betød nej til den katolske lære uden personhensyn – og han drog konsekvenserne.

I dag lever vi i relativitetens epoke, hvor der er rejst alvorlig tvivl, om der findes en sådan objektiv sandhed; de store institutionelle kirkesamfund forekommer i høj grad at være influeret af relativiteten. Det gælder også de store og meget sympatiske personligheder, som vi alle beundrer.

Derfor har disse kirkesamfunds ledere ikke så svært ved at rejse til Rom og søge audiens hos paven. Han repræsenterer i deres opfattelse også sandheden – eller en del af den – derfor må man behandle ham som en broder og alle andre katolikker som brødre. Forskellen mellem evangelisk og katolsk tro svinder i relativismens tidsalder ind til et overkommeligt minimum.

Ikke sådan, at katolikkerne nærmer sig protestanterne, men omvendt. Modreformationen sker ikke så meget i form af generobring fra katolsk side som i form af tilbagevendende fra protestantisk side, men resultatet bliver det samme. Skønt den katolske kirke har gjort det tydeligt, at den hverken vil eller kan forandre sig på noget afgørende punkt, og at genforening kun kan ske, ved at alle andre bliver katolikker, fortsætter de institutionelle kirker i sporet, der peger tilbage til Rom.

Frikirkerne

Her gør den samme tendens sig gældende. Blot skal man være opmærksom på, at der er taget to forskellige redskaber i anvendelse for at fremme eenhedens store sag.

En del frikirker (metodistkirken, baptistkirken og missionsforbundet) er ligesom de store folkekirker mest interesserede i *dialogen* med katolikkerne, altså det teologiske arbejde, der skal bane vej for eenheden. Man møder dem som brødre og taler med dem om divergenser i opfattelsen i håb om at lære af hverandre og finde en fælles platform, hvorpå eenheden kan bygges.

Andre frikirkefolk interesserer sig tilsyneladende ikke for læren. For dem er *oplevelsen* det afgørende. Har man fælles oplevelse med katolikkerne, er det et tegn på, at man er eet med dem.

Jeg nævnte før, at den katolske kirke har noget storslået over sig. Den har plads for tankens udfoldelse, og den har plads for følelseslivets mangfoldige udslag. Derfor har den i sin tusindtallige skare altid haft sådanne, der oplevede noget sugende henrykkende – mystikere, tungetalere, ekstatikere er ikke noget nyt hos den, men gamle kendinge.

Når den karismatiske bevægelse i dag understreger betydningen af den oplevelse, de kalder for *Åndens dåb*, vinder det derfor gehør hos katolikkerne. Her er der ikke tale om, hvorvidt det er sandhed, men om en subjektiv oplevelse. Her kan enhver katolik være med. Her rejser der ikke spørgsmål om læren. Her berøres intet fundamentalt. Her står i virkeligheden intet på spil. Her er dybest set fred og ingen fare.

Lad mig, med risiko for at virke trættende ved utidige gentagelser, på ny understrege, at der findes mange vindende og velmenende personligheder i den karismatiske bevægelse, og at de allesammen er nidkære og ivrige for Herrens sag. Vi har intet udestående med personer og ønsker ikke at sætte spørgsmålstegn ved nogens motiv eller hjertelag. Alligevel må vi spørge, hvor leder det hen?

Her kan en resolution fra det store stævne for karismatiske katolikker i *Belgien* i sommer give os et fingerpeg. Der var efter oplysning omkring 4000 mennesker til stede, begejstringen var stor som ved alle karismatiske stævner, hvor mange møder op, alle havde jo fået den oplevelse, der desværre går under navnet »Åndens dåb«. Stævnet sluttede med, at man eenstemmigt og under akklamation vedtog en resolution af følgende indhold: »Vi

hylder paven som Kristi stedfortræder på jorden og jomfru Maria som medformidler af Helligånden!«

Den karismatiske bevægelse går sin »sejrgang« hen over mange protestantiske kirker såvel som i den katolske og forener tilsyneladende protestanter og katolikker gennem samme oplevelse.

Det understreges udtrykkeligt, at oplevelsen af »Åndens dåb« gør katolikkerne til bedre katolikker, d.v.s. befæster dem endnu mere i den katolske tro og tradition, hvilket ovennævnte resolution også viser.

Mange af den karismatiske bevægelses ledere hylder denne eenhed som noget stort og afgørende. Også de er grebet af eenhedstanken og synes, at de fremmer den på denne måde.

De møder mange åbne, tiltalende og længselsfulde katolikker, der vidner om deres længsel efter »mere af Gud«. De finder helhjertethed, grebetheid, gudfrygtighed og offervilje hos katolikkerne. De oplever respekten for det hellige, ærbødigheden for det guddommelige og god, gammeldags fromhed. Det ser ofte ud, som om man i den katolske verden i dag har langt mere af det, vi savner så stærkt i protestantismen. Hertil kommer, at mange katolikker søger hjælp. De lægger ikke skjul på, at der fattes dem noget.

Kan man da andet end møde dem og hjælpe dem til »Åndens dåb«?

Tankegangen er denne, at som Gud viste Peter, at han ikke skulle agte noget menneske for urent, således skal vi heller ikke agte katolikkerne for urene. Den tanke er absolut rigtig, bibelsk og sand, men det forekommer mig, at man ikke fører den ud i livet. Da Peter havde fået at vide, at han ikke skulle agte noget menneske for urent, gik han frimodigt til romeren Kornelius og mødte ham, ikke som en broder, der trængte til »mere af Gud«, som havde han noget i forvejen, men som et ufrelst menneske, der trængte til frelse. Følgelig talte han ord til ham, hvorved han blev frelst. Han forkyndte ham ikke Åndens dåb, men Kristus og syndernes forladelse ved troen på ham. Ved den forkyndelse blev Kornelius frelst, hvilket (det viser beretningen) er ensbetydende med at modtage Helligånden eller blive døbt med Ånden. Se nærmere Ap. G. 10.

Men hvem gør i dag som Peter, når han møder længselsfulde katolikker, der minder om den længselsfulde Kornelius? Resolutionen fra Belgien har, så vidt jeg ved, ikke fremkaldt protester fra protestantiske karismatikere – men måske har den vakt til eftertanke, thi noget galt må der jo være, når den samme oplevelse gør katolikkerne til endnu stærkere tilhængere af troen på paven og jomfru Maria. Fører denne oplevelse til forræderi mod sandheden, da bør man efter min mening tage op til overvejelse, om ikke der findes noget grundlæggende galt forbundet med den.

Lad mig vende tilbage til det afgørende punkt.

Er alle disse tiltalende længselsfulde katolikker frelst? Det er det afgørende spørgsmål. Deres egen kirke stiller ikke spørgsmålstegn herved! De går til messe hver søndag morgen, medens de fleste protestanter endnu ligger og slumrer i deres senge. De gør brug af sakramenterne, derunder skriftemålet med boden. De modtager tilsigelsen af syndernes forladelse. De holder en ugentlig fastedag. De beder deres bønner, de søger Gud, de ofrer gerne til hans sag – men er de frelst?

Der findes tusindvis af dem overalt.

Hvordan skal vi møde dem? Hvad er udgangspunktet for vor samtale? Taler vi til mennesker, der er retfærdiggjort ved troen på Kristus, eller taler vi til ufrelste mennesker uden Gud og uden håb, mennesker der endnu er under Guds vrede?

Hvad er udgangspunktet, når vi møder katolske præster, munke og nonner?

Regner vi med synden og satan som en magt, intet menneske, heller ikke nogen præst, nonne eller munk, kan gøre sig fri af gennem egen fromhed og kraft, og regner vi med Guds vrede som en virkelighed over ethvert menneske, der ikke er frelst ved troen på Guds søn?

Hvorledes mødte *Martin Luther* dem? Tog han fejl? Var reformationen en beklagelig fejltagelse set på længere sigt? Havde Luther ikke ved Guds nåde grebet evangeliet om Guds retfærdighed ved troen på Kristus, da var han med al sin fromhed, helhjertethed og offervilje forblevet under Guds vrede. Det vidner han selv om. Også han havde som katolik vidunderlige oplevelser, hvor han følte sig henrykket til Himmelen, men de frelste ham ikke. Beviset på, at man er frelst og hører Kristus til, er ikke, at man taler i tunger, men at man ved Guds nåde har grebet sandheden, evangeliet, og draget konsekvenserne deraf.

Var *Rowland Taylors* formaningsord på bålet overdimensionerede: »Tag jer for Guds skyld i agt for pavedømmet. Vel giver det udseende af at skabe eenhed, men det sker ikke i Kristi tro og sandhed!«

Hvis Luther og martyrerne havde ret i deres bedømmelse af katolicismen, da må vi møde katolikkerne med samme udgangspunkt som reformatorerne: der er en afgrund af forskel mellem deres og vor tro – hvad de behøver er ikke en oplevelse, men en omvendelse, der fører dem *ud af deres tro ind i evangeliets sandhed*. Hvis ikke vi gør det, drager både *dialogen* med dem og den fælles *oplevelse* af det, man kalder for »Åndens dåb«, os umærkeligt ind i modreformationen, der leder tilbage til Rom, d.v.s. bort fra evangeliet.

Det gælder ikke hensynet til personer, det gælder hensynet til sandheden!

Fremtiden

Ved indgangen til sidste fjerdedel af det tyvende århundrede mener jeg i stilheden at kunne se modreformationen for fulde sejle i strygende medvind. Den er ikke usympatisk som under inkvisitionen og jesuiternes storhedstid, men snarere besnærende, tilløkkende og dragende. Den har et program, der svarer til tidens krav, den bringer løftet om opfyldelsen af *kristenhedens* dybeste ønske: eenhed – eenhed for vidnesbyrdets skyld – eenhed for verdens skyld – eenhed for Guds skyld!

Mere endnu: den bringer løftet om opfyldelsen af *menneskehedens* samlede ønske: eenhed – eenhed for at vi kan overleve!

Dette sidste lyder som et postulat og trænger i hvert fald til nærmere begrundelse. Eet er jo, at den katolske kirke er i stand til at rumme den samlede kristenhed, blot den hylder paven som kirkens midtpunkt og leder, noget andet er, om den også kan give rum for hele den øvrige menneskehed, uanset religion.

Det lyder utroligt. Men det utrolige sker jo nu og da!

Kan den store kirke give plads til *marxisterne*?

Den har jo tidligere blankt afvist marxismen, men der er sket et mærkbart omsving, først og fremmest via dialogen. Som de protestantiske kirker er også romerkirken blevet opmærksom på, at den har forsømt sit sociale ansvar, dette taget i videste mening, altså både hjemme og i ulandene. Det er uden tvivl rigtigt. Her findes berøringspunktet til marxismen – et berøringspunkt, som sandelig er blevet benyttet. Kirkerne indser nu, bekender de, at de har meget at lære af marxismen. Der udvikler sig en marxistisk teologi. Eftertrykket forskubbes lidt efter lidt fra spørgsmålet om, hvorledes mennesket kan blive frelst i evangelisk mening, til spørgsmålet om, hvorledes det kan komme til at leve et menneskeværdigt liv i marxistisk mening. For længe har man talt om frelse, siges det, nu skal der tales om frigørelse (underforstået: frigørelsen i social og kolonial henseende). Således begynder kirkerne og marxisternes interesser så småt at smelte sammen for måske engang i fremtiden at føre til et organiseret samarbejde til gavn for hele menneskeheden – og hvem er egentlig bedre til at

give et sådant samarbejde et storslået præg end en storslået eenhedskirke med plads til alle, der er af god vilje?

Kan den store kirke også give plads til de *ikke-kristne religioner*? Jeg vover mig vist ud på tynd is! Jeg skal nok være forsigtig med, hvad jeg siger! Derfor nøjes jeg med at henvise enhver interesseret til selv at læse erklæringen fra Det andet Vaticanconcil om de ikke-kristne religioner. De skal i følge erklæringen ikke modarbejdes, men opfattes som *etaper på vejen frem imod den fulde sandhed*. For mig ser det ud (men det er svært at forstå, hvad erklæringen virkelig mener) som om det nu hævdes, at afgudsdyrkelse er en etape på vejen frem imod den fulde sandhed – altså at afgudsdyrkelse indeholder nogen, om end en begrænset og ufuldstændig sandhedskærne i sig. Hvis dette er meningen, er det en erklæring, der kan bane vejen for en almenreligiøs verdenssammenslutning til bedste for menneskeheden under pavens ledelse. Jeg skal ikke røre mere ved dette sprængfarlige emne, blot kalde til agtpågivenhed og årvågenhed.

Man bør være opmærksom på, at alt sker med stor hast i vor tid. Hvad der var utænkeligt for ti år siden, er virkelighed i dag. Vi øjner konturerne til en eenhedskirke, selvom vi ikke kan sige noget om, hvordan den skal formuleres og organiseres. Man kunne tænke sig, at katolikkernes betingelse for eenhed var en almindelig erklæring om, at paven er kristenhedens hyrde, men at de i øvrigt tillod de andre at forme deres lære og gudstjeneste stort set, som de ville. Hvem vil kunne sige nej hertil? Hvem vil turde afslå at opnå *så meget* (kirkens eenhed) for *så lille en pris* (pavens førsteplads)? Vil en sådan eenhed ikke give uanede muligheder for at påvirke hinanden i positiv retning, og vil det ikke være et strålende vidnesbyrd overfor verden?

Lidt efter vil dialogen med de ikke-kristne religioner åbne øjnene på alle deltagerne. De vil se, hvor meget de dybest set har til fælles! Alle søger de jo Gud! Det kan kun være, fordi Helligånden er til stede alle vegne. Og da kirken er til for menneskenes skyld, bør den slå sine porte op og brede armene ud imod hele menneskeheden, som jo dybest set er dens børn!

Alt dette vil ske i bedste mening og med al den rigdom på intellektuel, følelsesmæssig og anskuelig herlighed, som enhedskirken råder over. Hele menneskeheden vil betages og begejstres – endelig er vi fremme ved målet efter årtusinders strejfen omkring!

Udenfor

Udenfor findes kun en ubetydelig minoritet af fanatikere, der hverken er til at hugge eller stikke i. De vil ikke være med til nogen verdens ting. De sætter spørgsmålstegn ved alt og alle. De tror ikke på, hvad dialogen har ført til af nye afsløringer af sandheden, og de tror heller ikke på, hvor vidunderligt man føler sig hørende sammen i den fælles oplevelse.

Først ryster man på hovedet – så irriteres man over dem – til sidst er det faktisk bedre for menneskehedens skyld at komme af med dem. De har selv sat sig udenfor.

De prøver alt nyt med Ordet som målestok og følger overhovedet ikke med i udviklingen. Hvis Ordet afviser det nye eller advarer imod det, gør de det også. De lever endnu i svundne århundreders tankegang. De er et fremmedelement. De taler endnu om Guds vrede, om dom og nåde, om frelse og fortabelse og vil ikke vide af andet end Jesus Kristus og det korsfæstet. Og de tillader sig endog at kalde kirkens egne børn til omvendelse!

– Du har tålmodigt fulgt mig en lang vej, min læser. Uden at du har mærket det, har jeg søgt at føre dig ind i stilheden, thi kun der kan man distancere sig fra nu'et – og det trænger vi alle til. Uden distance til nu'et rives vi let med af øjeblikkets begivenheder, især hvis de har succes. Da mister vi overblikket og perspektivet og handler pragmatisk uden at tænke på principper – da føres vi let vild.

Husker du, min læser, hvad Herrens svar var, da disciplene på Oliebjerget spurgte ham om, hvorledes tidsalderens afslutning skulle blive? Hans svar var først og fremmest: »*Agt vel på, at ikke nogen skal føre jer vild*« (Matt. 24,4, Mark. 13,5, Luk. 21,8). Kendetegnet på enhver forførelse er, at den naturligvis ikke udgiver sig for at være en forførelse, men en velsignelse fra Gud. De forførende og de forførte er sig ikke bevidst, at de henholdsvis forfører og forføres, men opfatter sig som Guds tjenere. Det kan gå så vidt, at de, der ihjelstår Herrens disciple, mener, at de tjener Gud dermed.

Derfor må vi i tide øve os i stilheden for Guds åsyn, øve os i at se bort fra personer og samle os om selve sagen, øve os i at se bort fra de øjeblikkelige resultater i form af succes eller mangel på succes og bede Gud om nåde til at være sandheden tro i kærlighed. Thi der er vel ingen, der har mod til at påstå, at han ikke behøver at lytte til Herrens formaning om at tage sig i agt for ikke at blive ført vild.

Epilog

Det er sandheden, det gælder. Den kunne Job og hans venner ikke gribe, fordi de bedømte situationen i deres eget lys med et forkortet perspektiv. Uden den stilhed, hvori vi ikke krænker Gud, farer også vi vild. Kun i den skuer vi lys i hans lys.

Men at komme ind i stilheden for Guds åsyn medfører uvægerligt dom over en selv. Man ser sin kommen-til-kort, sin synd, sin intethed. Man bliver et intet!

Og det går op for en, at sandhedens skæbne i løgnens verden er korset. Vel vil sandheden sejre til sidst, men ligesom sejren blev vundet af Sandheden selv på korset, således vil sandheden også i afslutningens tid sejre gennem det, der ser ud som det totale nederlag.

Det synes du ikke om, min læser, jeg heller ikke! Vi må sandelig ind for Herrens åsyn, ned for hans fødder for at kunne *acceptere hans bedømmelse, hans vilje og hans veje*. Jeg har intet højere ønske for mig selv ved indgangen til den sidste fjerdedel af dette århundrede. Jeg tænker mig, at du heller ikke har noget højere ønske!